

„ANALIZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁÓW - PODEJŚCIE TEMATYCZNE I TERYTORIALNE”

Uwaga ogólna:

1. Skuteczność interwencji unijnej w dowolnym obszarze zależy od prawidłowej diagnozy i identyfikacji grup/ podmiotów/ instytucji, których sytuacja, niedoskonałości rynków, na których działają, uzasadniają wsparcie publiczne. Taka diagnoza musi bazować na rzeczywistych danych pozyskanych z rynku, w przypadku przedsiębiorstw uwzględniających zwłaszcza specyfikę sektorów i terytoriów. Niestety dane wykorzystane w procesie programowania wsparcia PO IR pozostają bardzo ogólne.
2. Przede wszystkim, przedsiębiorstwa opisywane są jako zwarte grupy (MŚP i duże), a różnice pomiędzy nimi traktowane wyłącznie jako rezultat rozmiaru firmy (co prowadzi do uproszczenia o fundamentalnym znaczeniu dla ostatecznego kształtu programu: duże przedsiębiorstwa posiadają wystarczający potencjał i zasoby do wdrażania innowacji i w ich przypadku nie występują niedoskonałości rynku uzasadniające wsparcie publiczne, MSP – takiego potencjału nie mają i funkcjonują na rynku charakteryzującym się różnymi ułomnościami). W konsekwencji poszczególne obszary interwencji mogą zostać podzielone na dostępne lub niedostępne firmom dużym, bez względu na rzeczywistą sytuację tych firm i branż, w których działają, na rynku.
3. W opinii Lewiatana wyłączenie całej kategorii przedsiębiorstw ze wsparcia o określonym charakterze (np. wdrażanie wyników prac B+R) nie jest zgodne z podejściem evidence-based, tzn. powinno mieć wtedy miejsce, o ile obiektywna sytuacja grupy firm o podobnej specyfice (działających na tym samym rynku), to uzasadnia.
4. Należy również pamiętać o konsekwencjach decyzji dotyczących wykluczenia określonej grupy przedsiębiorstw dla możliwości osiągnięcia celów wynikających ze Strategii Europa 2020 (zwłaszcza *udział inwestycji w B+R na poziomie 1,7 % PKB*). W tym kontekście, biorąc pod uwagę niewystarczający zakres analizy potrzeb przedstawionej wraz z projektem, **za nieuzasadnione uważamy automatyczne wykluczenie przedsiębiorstw o określonej wielkości z możliwości pozyskania wsparcia.**
5. Jednocześnie zachęcamy do pogłębienia części diagnostycznej, zwłaszcza w ramach analizy ex-ante, która powinna dostarczać zobiektywizowanych danych nt. sytuacji przedsiębiorstw, i która powinna stanowić uzasadnienie dla podejmowanej interwencji publicznej. Diagnoza i wprost powiązane z jej wynikami decyzje inwestycyjne będą stanowić zasadniczy argument na etapie negocjacji programu z Komisją Europejską. Co więcej – pozostaną punktem odniesienia podczas kontroli prowadzonych w programie, w tym w ramach przeglądu śródkresowego. Z tego powodu jakość diagnozy ma niebagatelne znaczenie dla sukcesu PO IR.

Uwagi szczegółowe:

6. 1.1. Analiza dotycząca sektora B+R/ nauki w niewielkim stopniu odnosi się do podstawowych z punktu widzenia PO IR kwestii, tj.: współpracy nauki z biznesem; potencjału do prowadzenia prac B+R o charakterze aplikacyjnym; poziomu zaangażowania sektora nauki w procesy komercjalizacji wiedzy i gospodarczego wykorzystania wyników prac B+R, poziomu wdrożeń opatentowanych wyników prac B+R, zaangażowania w inicjatywy klastrowe czy Polskie Platformy Technologiczne. Dane przytaczane w analizie są ogólne i w zdecydowanej większości nie odnoszą się potencjału nauki do prowadzenia prac B+R ukierunkowanych na budowę gospodarki opartej na wiedzy. Przykładowo: z materiału dowiemy się ile przedsiębiorstw

zakupiło lub sprzedało wyniki prac B+R, nie dowiemy się natomiast ile jednostek naukowych zakupiło lub sprzedało wyniki prac B+R. Istnieje obawa, że sektor nauki nie był dotąd opisywany według takich kryteriów, a więc nie ma dostępu do informacji, które powinny być punktem wyjścia dla planowania interwencji publicznej.

7. 1.1. a) Nakłady na B+R w Polsce
 - Brak danych dotyczących poziomu wykorzystania w gospodarce wyników prac B+R prowadzonych w sektorze nauki.
8. 1.1 b) Kapitał ludzki podmiotów prowadzących działalność B+R
 - Brak wskaźników jakościowych, odnoszących się do oceny kompetencji kadr B+R, także w kontekście umiejętności związanych ze współpracą z przedsiębiorcami czy komercjalizacją wyników prac B+R.
 - Brak danych i wskaźników dotyczących jakości procesów zarządczych w sektorze B+R (kadra menadżerska), kluczowych dla wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego.
 - Błędnie powiązanie liczby zatrudnionych w sektorze B+R z potencjałem do podejmowania prac o aplikacyjnym charakterze – statystki i sytuacja w sektorze nie dowodzą, iż takie powiązanie występuje. Jednocześnie brak jest danych dotyczących skali podejmowania prac o charakterze aplikacyjnym przez sektor nauki.
9. 1.1. c) Współpraca jednostek naukowych z przedsiębiorstwami
 - Brak danych dotyczących powiązań i współpracy pomiędzy sektorem nauki i przedsiębiorstwami i analizy aktywności jednostek naukowych w tym zakresie.
 - Brak danych dotyczących oceny współpracy z przedsiębiorstwami przez jednostki naukowe.
 - Brak analizy powodów nie nawiązywania współpracy sektora B+R z przedsiębiorstwami.
 - Część danych (np. bariery współpracy z przedsiębiorstwami po stronie nauki) pojawia się w pkt 2.1.d) . Oba fragmenty warto zintegrować – dotyczą tego samego problemu
10. 1.1. g) Patenty i zgłoszenia patentowe
 - Błędne wnioskowanie: aktywność patentowa nie musi świadczyć o potencjale naukowo-badawczym sektora B+R zwłaszcza, że z opisu usunięto informację o formalnych zachętach do patentowania (punkty referencyjne) i brakuje w nim analizy gospodarczego wykorzystania opatentowanych wyników prac B+R – komercjalizacji wynalazków.
11. 1.3 Analiza SWOT sektora nauki
 - Niewłaściwie opisana słaba strona dotycząca skłonności przedsiębiorstw do współpracy z sektorem nauki. W tej części SWOT (słabe strony sektora nauki) należy wskazać niską skłonność sektora nauki do współpracy z przedsiębiorstwami, a wskazanie dotyczące przedsiębiorstw ewentualnie przenieść do zagrożeń (czynnik zewnętrzny). Ponadto SWOT powinien zostać w tym zakresie pogłębiony – niechęć do współpracy z przedsiębiorstwami jest efektem konkretnych deficytów czy problemów występujących po stronie jednostek naukowych i to te deficyty i problemy stanowią słabą stronę tego sektora. Niechęć do współpracy jest zaś ich efektem.
 - Zagrożenia zdefiniowane w niezrozumiały sposób: „**brak sformalizowanej** współpracy sektora nauki z sektorem przedsiębiorstw”. Ja powinna zostać sformalizowana współpraca na poziomie sektorów lub na poziomie indywidualnych podmiotów, czy brak formalizacji jest zasadniczym problemem współpracy?
 - Braki w analizie SWOT (słabe strony)
 - ✓ poziom kompetencji kadr sektora B+R;
 - ✓ jakość procesów zarządczych z jednostkami naukowymi;
 - ✓ ukierunkowanie działalności na prace o charakterze podstawowym i niski poziom koncentracji na pracach o charakterze aplikacyjnym.

- Braki w analizie SWOT (szanse i zagrożenia)
 - ✓ projekty systemowe, reforma nauki i szkolnictwa wyższego, ustawodawstwa w obszarze innowacji.

PROGRAM OPERACYJNY INTELIGENTNY ROZWÓJ 2014-2020

I. Uwagi ogólne (Wstęp):

1. Niewłaściwa metodologicznie definicja celu PO IR, daleka od kryteriów SMART, pozostająca bez zmian od pierwszej wersji PO IR. Cele PO IR oraz opis w jaki sposób cel zostanie osiągnięty (s. 6) to tautologie: (np. „...celem głównym PO IR będzie wspieranie innowacyjności (...), poprzez podniesienie jakości badań”. „Cel ten zostanie osiągnięty przez koncentrację na (...) podniesieniu jakości badań”). Nie wiadomo w jakim stosunku pozostaje pierwszy opis sposobu osiągnięcia celu głównego („wspieranie... w szczególności poprzez...”), z drugim („cel ten zostanie osiągnięty przez koncentrację na:...”). Dodatkowo pojawia się trzeci cel: „Podniesienie pozycji polskiej nauki na arenie światowej oraz wzrost jakości badań” – kolejna tautologia, bez wyjaśnienia relacji pomiędzy kolejnymi poziomami, definicjami i uszczegółowieniami celów. Być może **zasadne jest uproszczenie i uporządkowanie celów programu lub wprowadzenie celów szczegółowych. Ważne jest, aby cele w przystępny sposób opisywały zmianę, jaką jest możliwa do osiągnięcia dzięki inwestycjom współfinansowanym w programie.**
2. Konieczne jest wyjaśnienie poziomu i zasad koncentracji wsparcia EFRR na inteligentnych specjalizacjach oraz **uzupełnienie PO o opis mechanizmu identyfikacji inteligentnych specjalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem narzędzi włączenia biznesu** („entrepreneurial discovery process”). **Ten mechanizm musi zostać zweryfikowany i podlegać ocenie przez środowisko przedsiębiorców – w przeciwnym wypadku nie powinien zostać zaakceptowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.** Biorąc od uwagę determinację KE oraz warunki ex ante dla celów tematycznych 1 i 3, podejście do inteligentnych specjalizacji może przesądzać o sukcesie programu. Niestety, w ocenie Lewiatana, tak na poziomie krajowym (Ministerstwo Gospodarki) jak i regionalnym (Urzędy Marszałkowskie) wybór inteligentnych specjalizacji odbywa się przy ograniczonym lub czysto formalnym (masowe spotkania konsultacyjne) udziale przedsiębiorców. Prace nad IS opierają się głównie na dokumentach typu strategię, programy oraz analizach wyników badań. W znikomym stopniu wykorzystuje się wiedzę pozyskaną z rynku, bezpośrednio od firm, a znajomość sektorów i branż – w wyniku bezpośredniego dialogu – nie zostaje pogłębiona. Co więcej, Lewiatan nie zna zasad, w oparciu o jakie proces identyfikacji inteligentnych specjalizacji ma być organizowany i kontynuowany, co potwierdza, że Ministerstwo Gospodarki nie wypracowało ze środowiskiem przedsiębiorców trwałego mechanizmu i koncentruje się na działaniach ad hoc.
3. Pozytywna zmiana jaką dostrzegamy w programie: **PO IR opiera się na tezie, że przedsiębiorcy powinni być nie tylko odbiorcami prac B+R, ale też ich pełnoprawnymi twórcami.** Takie podejście zwiększa szansę, iż PO IR upowszechni działalność B+R w przedsiębiorstwach.
4. Co do zasady dobrym założeniem jest finansowanie w całości Osi priorytetowej dotyczącej wdrożeń (Oś II) w formie zwrotnej. W ten sposób oferta programu dla przedsiębiorców będzie

bardziej czytelna, a jednocześnie zagwarantowane zostanie dodatkowe finansowanie UE (10%). Zmniejszy się także negatywne oddziaływanie na konkurencję na rynku poprzez ograniczenie sytuacji, kiedy podobne przedsięwzięcia są finansowane równoległe z funduszy UE oraz ze środków własnych firm lub kredytu - tego typu przypadki świadczą o nieefektywnym wykorzystaniu środków, ponieważ finansowanie publiczne zastępuje dostępne finansowanie rynkowe. Niemniej jednak o ostatecznym kształcie i zakresie stosowania instrumentów zwrotnych powinna przesądzać analiza ex ante sytuacji firm i sektorów, zawierająca:

- dane, która uprawdopodobnią ocenę ich potencjału finansowego i możliwości pozyskania finansowania na rynku,
- informację o istniejących niedoskonałościach uzasadniających określony poziom pomocy publicznej.

5. **Wykorzystanie instrumentów zwrotnych stwarza realną szansę na zbudowanie stabilnego systemu wspierania wdrożeń: instrumenty zwrotne powinny być dostępne dla szerokich grup beneficjentów, bez ograniczeń w czasie – a więc w momencie dogodnym dla przedsiębiorcy, przez cały okres wdrażania PO oraz bez skomplikowanych procedur aplikacyjnych (warunki dostępu do instrumentów zwrotnych muszą stanowić realną zachętę dla przedsiębiorców),** w miejsce konkursów, w których zmienne harmonogramy, długotrwałe procedury wyboru czy brak konsekwentnej strategii inwestycyjnej utrudniały realizację ambitnych przedsięwzięć.
6. Aby jednak osiągnąć taki efekt, program (wszystkie osie) nie może zawierać instrumentów wykorzystujących inne mechanizmy wsparcia (np. dotacje) dla podobnych przedsięwzięć, które stanowiłyby konkurencję dla instrumentów zwrotnych. **Ponadto instrumenty wspierające przedsiębiorców w zakresie wdrożeń nie mogą zostać rozproszone na różnego typu projekty (działania), prowadzone przez różnego typu instytucje, stosujące odmienną filozofię i zasady wsparcia.** Również w tym zakresie uzasadniona jest koncentracja wsparcia i wybór instytucji mających faktyczne doświadczenie i sukcesy w realizacji działań o zbliżonym charakterze.
7. Istotne jest jednocześnie, aby instrumenty wsparcia były dostosowane do poziomu ryzyka projektowego, co oznacza konieczność wykorzystania dotacji na wczesnych etapach tworzenia innowacji, tj. w działalności B+R, gdzie poziomi ryzyka i możliwość porażki, rozumianej także jako negatywna weryfikacja potencjału rynkowego, jest największa. **Jednocześnie program musi uwzględniać projekty kompleksowe (zawierające komponenty dot. B+R, wdrożenia, internacjonalizacji, ochrony własności przemysłowej) łączące różne typy wsparcia (dotacje, pożyczki, gwarancje).**
8. Ważna jest deklaracja wskazująca, iż **inwestycje w naukę mają prowadzić do wykorzystania nowej wiedzy w działalności gospodarczej.** Takie podejście, o ile przełoży się na faktyczne warunki i zasady wspierania sektora nauki, może przyczynić się do realnego wzmocnienia powiązań pomiędzy nauką i biznesem. W obecnej perspektywie finansowej zainwestowano olbrzymie środki w infrastrukturę B+R w Polsce (ponad 5 mld PLN). Niestety w większości przypadków projekty są bardzo słabo powiązane z biznesem i po zakończeniu okresu trwałości, będą generowały duże koszty. Dlatego w przyszłej perspektywie **warunkiem dofinansowania powinno być komercyjne uzasadnienie realizowanych projektów oraz rzeczywista (potwierdzona) współpraca z przedsiębiorcami.** Potencjał komercyjny badań powinien być potwierdzany na wczesnym

etapie projektu przez przedsiębiorców (np. uczestniczących w panelu oceniającym projekt i podejmujących decyzję o dofinansowaniu lub realizujących go wspólnie z jednostką naukową).

9. Założenie, iż efektem PO IR będzie budowa warunków dla e-gospodarki (s.16) powinno zostać wyjaśnione. Efekt jest zgodny z potrzebami, jednak z treści programu nie wynika w jaki sposób zostanie on osiągnięty – czy będzie wynikiem świadomie ukierunkowanych inwestycji czy też „produktem ubocznym” interwencji PO IR.
10. W opisie wskazano, iż „strategia inwestycyjna PO IR uwzględnia potrzeby MŚP...” (s. 16). Jednocześnie pomija się firmy duże, tymczasem to jakie miejsce i wsparcie zaplanowano dla dużych firm wymaga wyjaśnienia na poziomie Programu oraz czytelnego wskazania w każdej z Osi oraz typów projektów. Jednocześnie decyzje inwestycyjne muszą być uzasadnione faktyczną sytuacją i potrzebami firm działających w tych samych sektorach – zgodnie z sugestią zawartą w punktach 2-5.
11. Układ osi priorytetowych w programie jest czytelny i zgodny z priorytetami inwestycyjnymi. Jednocześnie bardzo niepokojące pozostaje wskazanie, iż typy projektów opisane na poziomie osi mają charakter przykładowy. W ocenie Lewiatana istnieje realne zagrożenie rozproszenia wsparcia i podział budżetu programu pomiędzy szereg różnych, także drobnych instrumentów promowanych przez instytucje, których celem jest zagwarantowanie swojego udziału w programie. Teoretycznie szeroka oferta jest korzystna dla przedsiębiorców, ponieważ może zaspokajać różne potrzeby, jednak w rzeczywistości, wobec ograniczonych środków utrudni to osiągnięcie masy krytycznej w tych obszarach, które mają zasadnicze znaczenie dla wzrostu innowacyjności gospodarki. **Dlatego musimy podkreślić, iż potrzeby instytucjonalne nie mogą decydować o tym, jakie wsparcie będzie dostępne w programie.**

II. Uwagi szczegółowe: Oś I

12. Typ projektu Projekty aplikacyjne:

- **Zbyt słabe powiązanie projektów z przedsiębiorcami:** „projekty... realizowane przez publiczne organizacje badawcze **we współpracy** z konkretnym przedsiębiorcą”. Jako że współpraca może mieć różny charakter, także dosyć luźny, **projekty aplikacyjne powinny być realizowane na zlecenie konkretnego przedsiębiorcy/ grupy przedsiębiorstw**, zwłaszcza że w ramach Osi I powinny być możliwe do realizacji wyłącznie takie przedsięwzięcia, które mają duży potencjał komercyjny. Wymóg, aby przedmiot prac B+R był zlecony przez przedsiębiorcę będzie też miał pozytywny wpływ na relację pomiędzy jednostką naukową a firmą: jednostki naukowe zainteresowane wsparciem będą musiały pozyskać klienta, chcącego wdrożyć efekty ich pracy, a przedsiębiorcy poszukujący zewnętrznych dostawców B+R będą dysponowali konkretną zachętą dla potencjalnych wykonawców. Inicjatorem projektu może być zarówno firma (poszukująca dostawcy rozwiązań) jak i organizacja badawcza (poszukująca klienta) – dla efektów projektu nie ma to znaczenia. Znacznie ważniejsza jest relacja pomiędzy tymi podmiotami na etapie realizacji projektu. Ta relacja powinna od początku być kształtowana jako relacja pomiędzy klientem, a dostawcą, stąd też uzasadnione jest wprowadzenie wymogu zlecenia, a nie tylko współpracy.
- **Wykluczenie podmiotów prywatnych:** „Projekty realizowane przez **publiczne organizacje badawcze**”. W Polsce istnieje bardzo mały rynek dostawców prac B+R – przedsiębiorców, którzy oferują wyniki prac B+R klientom zewnętrznym. Ta grupa organizacji badawczych, działających na zasadach komercyjnych, powinna być traktowana

jako lider zmian. Tymczasem podmioty tego typu, jeśli nie są organizacjami publicznymi, zostaną wykluczone ze wsparcia PO IG w Osi I. Opis typu projektu powinien więc ulec zmianie, tak aby możliwe było finansowanie projektów aplikacyjnych realizowanych przez organizacje badawcze, **niezależnie od tego czy są to organizacje publiczne czy prywatne**. Założenia dotyczące udzielania pomocy publicznej muszą odpowiadać charakterowi wspieranych podmiotów, przy czym podmioty publiczne nie mogą korzystać ze wsparcia na bardziej atrakcyjnych warunkach lub w szerszym zakresie, tylko dlatego że są publiczne. Takie podejście będzie stanowiło nieuczciwą konkurencję dla podmiotów komercyjnych.

13. W przypadku „Programów sektorowych” należy podjąć próbę zdefiniowania pojęcia „branży”, które będzie stosowane w PO IR.

14. **Typy projektów: „Programy sektorowe i programy wspierające regionalne inteligentne specjalizacje”**: kryteria podziału pomiędzy te dwa typy programów są niejasne. W pierwszym wypadku wydaje się, że należy dowieść iż program odpowiada na potrzeby branży, w drugim kluczowy jest wymóg by program wpisywał się w regionalne inteligentne specjalizacje. W praktyce ten sam program powinien może spełniać oba wymogi. Być może lepszym rozwiązaniem, niż dwa odrębne typy programów, będzie wprowadzenie kryterium premiującego programy wynikające z inteligentnych specjalizacji lub odrębnej ścieżki naboru takich programów, gwarantującej możliwość udziału wszystkim regionom.

15. **Kierunkowe zasady wyboru projektów:**

- Wśród zasad organizacji naboru brakuje zasady dotyczącej **planowania harmonogramu naborów obejmującego co najmniej średni okres (tj. 3-4 lata)**. Taka informacja jest kluczowa z punktu widzenia planowania rozwoju firmy i może mieć zasadnicze znaczenie dla podjęcia decyzji o zwiększeniu zaangażowania w działalność B+R. Przedsiębiorcy, którzy posiadają dostęp do informacji na odpowiednio wczesnym etapie, mogą lepiej zaplanować realizację długoterminowych inwestycji, pozyskać kapitał niezbędny do wniesienia jako wkład własny oraz przygotować przemyślany projekt. Z punktu widzenia IOK, rozłożenie organizacji konkursów w czasie, lub – jeśli konkursy nie będą organizowane – informacja o tym kiedy będzie można ubiegać się o wsparcie, pozwala optymalizować wykorzystanie zasobów wewnętrznych i ekspertów zewnętrznych uczestniczących w ocenach formalnej i merytorycznej oraz elastycznie planować wydatki. Ponadto, systematycznie organizowane nabory mogą być instrumentem zarządzania popytem przedsiębiorców. Dlatego też zarządzanie interwencją PO IR musi w większym niż dotychczas stopniu polegać na planowaniu naborów z wyprzedzeniem. Nawet jeśli szczegółowe kryteria wyboru ulegną zmianie, przedsiębiorcy będą dysponować wiarygodną informacją o tym, kiedy środki będą dostępne. Takie podejście będzie też nosić znamiona systemu wsparcia, w przeciwieństwie do sytuacji, w której nabory ogłaszane są ad hoc, z minimalnym wyprzedzeniem, a harmonogram naborów obejmujący więcej niż jeden konkurs w zasadzie nie funkcjonuje.
- Zasadniczym wyzwaniem we wdrażaniu wsparcia na B+R i innowacje pozostaje ocena projektów, zarówno przedsiębiorstw jak i jednostek naukowych. Kryteria wyboru tych projektów muszą powstawać w ścisłej współpracy z przedstawicielami biznesu. Niemniej istotna jest sama organizacja procesu oceny. System powszechnie stosowany w PO 2007-2013, w którym kluczowe znaczenie pełniły oceny ekspertów, nie zdał egzaminu. W latach 2007-2013 należy więc wykorzystać nowe narzędzia. Przede wszystkim chodzi o:

- Korzystanie z oceny i rekomendacji ekspertów o określonym dorobku naukowym i biznesowym, w tym ekspertów zagranicznych.
 - Kolegialna ocena projektów, w formie panelu eksperckiego, w skład którego może wchodzić ekspert wiodący (prezentujący swoją rekomendację) oraz przedsiębiorcy (np. doświadczenie menadżerowie, pracownicy naukowci zatrudnieni w firmach).
 - Wykorzystanie badań patentowych jako instrumentu oceny nowości technologii czy potencjału komercyjnego planowanych badań. Chodzi zwłaszcza o badania stanu techniki, które powinny pozwalać określić w jakich obszarach prace B+R powinny być prowadzone (np. analiza nisz rynkowych), zaś toczące się prace B+R ukierunkować tak, aby powstający wynalazek wykraczał poza znane w stanie techniki rozwiązania. Dodatkowo badania stanu techniki dostarczają informacji, które są istotne z punktu widzenia komercjalizacji wyników prac B+R i wynalazków, są również pierwszym krokiem do podjęcia świadomych działań w celu zapewnienia ochrony własności przemysłowej. Zaletą badań jest ich obiektywizm - badanie prowadzi się w oparciu o ogólnie dostępne bazy patentowe, także komercyjne i literaturę naukową, a więc jest ono procesem powtarzalnym – badanie prowadzone w oparciu o te same założenia wyjściowe powinno prowadzić do tych samych rezultatów. Wydaje się że projekty, dla których przeprowadzone zostało badanie stanu techniki, potwierdzające komercyjny potencjał przedsięwzięcia, mogłyby być przyjmowane do wsparcia bez dodatkowej oceny eksperckiej. W takiej jednak sytuacji MRR lub NCBIr powinien prowadzić listę podmiotów, posiadających odpowiednie doświadczenie, wykupiony dostęp do baz patentowych oraz specjalistów, z usług których przedsiębiorcy i jednostki naukowe mogliby korzystać na wczesnym etapie prac nad projektem. Koszty takiej usługi mogłyby być finansowane ryczałtem lub w postaci bonu. Takie wsparcie byłoby również realną zachętą do korzystania z usług proinnowacyjnych, w zgodzie z podejściem popytowym.
- Uwagi dotyczą opisu kierunkowych zasad wyboru projektów we wszystkich Osiach.

III. Oś II

16. **Typy projektów: „Rozwój projektów przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym” i „kredyt technologiczny na wdrożenie B+R”.** Z opisu wynika, że jest to ten sam typ projektu, przy czym w drugim wypadku wyeksponowany jest sposób finansowania (kredyt technologiczny). Jest to o tyle niezrozumiałe, że cała Oś II ma być finansowana z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych. W opisie należy więc wyeksponować różnice pomiędzy typami projektów, jeśli takie istnieją.

17. **Typy projektów: „Wsparcie funduszy typu venture...”:**

- Finansowanie projektów w ramach Osi II ma mieć charakter zwrotny. Nie jest jednak jasne, czy to założenie dotyczy również projektów doradczych, informacyjnych itd. realizowanych przez pośredników typu BA czy VC. Mechanizm wsparcia takich przedsięwzięć wymaga wyjaśnienia – wydaje się, że z uwagi na niski poziom dojrzałości tego typu podmiotów w Polsce zasadne pozostaje wsparcie o charakterze bezzwrotnym. Dodatkowo część przedsięwzięć może pokrywać się z tymi realizowanymi w Osi III jako wsparcie IOB, ponieważ nie dotyczy wprost innowacji w

firmach (wdrożenia), co wydaje się być przedmiotem interwencji w ramach Osi II, a raczej tworzenia otoczenia sprzyjającego innowacjom (np. rozwój platform i sieci współpracy, kształtowanie gotowości inwestycyjnej).

- Rynek instytucji wysokiego ryzyka jest w Polsce nadal słabo wykształcony. Funkcjonuje na nim kilka sieci Aniołów Biznesu, a aktywność Aniołów Biznesu, choć wzrasta co roku, nadal jest odległa od wyników europejskich. Istniejące IOB, jak inkubatory, akceleratorzy czy firmy VC, pomimo osiągnięcia postępu w toku realizacji PO IG nadal odbiegają liczebnością i skalą działania od swoich odpowiedników w krajach starej UE i z tego względu wymagają wsparcia publicznego, w tym w celu dalszej edukacji uczestników rynku i popularyzacji idei kapitału wysokiego ryzyka. Jednocześnie zasadne jest wprowadzenie instrumentów, które mogłyby zwiększyć efektywność tego typu interwencji, np. fundusze ko-inwestycyjne, umożliwiające inwestowanie zbiorowe przez sieci aniołów biznesu, na wzór funkcjonujących w Polsce funduszy KFK. Środki publiczne „dokładane” byłyby do prywatnych ze środków syndykatów aniołów biznesu w proporcji parytetowej lub 1/3 do 2/3 dla minimalizacji ryzyka inwestycyjnego i zwiększenia skali pojedynczych inwestycji. W konkursach na środki mogłyby uczestniczyć sieci aniołów lub podobne instytucje o mierzalnym doświadczeniu inwestycyjnym i zdolności selekcji jakościowych projektów. Takie fundusze ułatwiałyby Aniołom biznesu budowanie portfela inwestycji, jednocześnie ograniczając ich ryzyko i zwiększając skłonność do inwestycji. Dla spółek istnienie funduszy ko-inwestycyjnych będzie oznaczać możliwość pozyskania większych kwot, zapewnienie wsparcia merytorycznego od Aniołów Biznesu, przyspieszenie procesu (w porównaniu do funduszy VC) oraz łatwiejszy dostęp do finansowania.

18. **Typ projektu: „Fundusz gwarancyjny”** – bezpośrednia realizacja postulatów Lewiatana

IV. Oś III

19. **Typ projektu: „Tworzenie warunków infrastrukturalnych dla prowadzenia działalności B+R...”**. W opisie wymienione są najważniejsze czynniki decydujące o przyznaniu wsparcia, które są korzystne dla podmiotów prowadzących działalność B+R (np. wartość inwestycji, wartość nakładów na B+R), natomiast dyskryminujące dla firm, które taką działalność chciałyby rozpocząć (np.: utworzyć własny dział B+R). Takie podejście spowoduje, iż większe szanse na pozyskanie wsparcia będą mieć stosunkowo silni przedsiębiorcy, co wydaje się błędem – biorąc pod uwagę niewielką liczbę firm prowadzących prace B+R, PO IR powinien aktywnie wspierać te przedsiębiorstwa, które mają potencjał, ale dotychczas angażowały się w działalność badawczo- rozwojową w ograniczonym stopniu. **Czynnikiem decydującym o przyznaniu wsparcia powinien być program badawczy, który przedsiębiorca zamierza realizować z wykorzystaniem nowej infrastruktury.**

20. **Typ projektu: „Wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw”**. Wydatki związane z pozyskiwaniem i realizacją ochrony przemysłowej powinny być kwalifikowane w każdym z typów projektów, które będą otrzymywać wsparcie w PO IR. Co ważne, katalog wydatków powinien obejmować wszystkie typy badań patentowych związanych z prowadzonym projektem, począwszy od badania stanu techniki i badania zdolności patentowej wykonywanych przed dokonaniem zgłoszenia patentowego, poprzez badanie zakresu ochrony patentowej albo czystości patentowej wykonywanych przed wdrożeniem projektu. W chwili obecnej przedsiębiorcy i naukowcy korzystają z takich badań w niewielkim zakresie, tymczasem analiza literatury patentowej (opublikowane zgłoszenia

patentowe i patenty) i naukowej pozwalają na obiektywną ocenę innowacyjności danego projektu. Przeprowadzenie badania stanu techniki pozwala określić w jakich obszarach prace B+R powinny być prowadzone (np. analiza nisz rynkowych), zaś toczące się prace B+R ukierunkować tak, aby powstający wynalazek wykraczał poza znane w stanie techniki rozwiązania. Z kolei ocena zdolności patentowej wynalazku jeszcze przed dokonaniem zgłoszenia patentowego pozwala na zredagowanie treści opisu zgłoszeniowego wynalazku w sposób zwiększający szansę na uzyskanie ochrony patentowej.

Wsparcie w zakresie badań patentowych dla prowadzonych prac badawczo-rozwojowych w znacznym stopniu przyczyni się do uzyskiwania rozwiązań o wysokim potencjale innowacyjnym, na skalę światową. Ponadto badania patentowe mogą stanowić obiektywne kryterium selekcji projektów pod względem celowości ubiegania się o ochronę patentową. Wówczas, wspierane będą rozwiązania mające rzeczywisty wkład w rozwój potencjału technicznego.

Jeśli chodzi o wsparcie PO IR dla wynalazków będących przedmiotem zgłoszeń patentowych należy rozważyć możliwość finansowania, np. przez określony czas, lub na zasadzie ryczałtu, kosztów związanych z przygotowaniem zgłoszenia patentowego, w tym opłat urzędowych oraz wydatków ponoszonych w trakcie postępowania zgłoszeniowego czy rozszerzania ochrony patentowej jak i kosztów postępowań przed sądami patentowymi.

Co do zasady, jeśli w PO IR zostanie uwzględniony odrębny schemat wsparcia w tym zakresie, przedmiotem subwencji nie powinno być wyłącznie dokonanie zgłoszenia patentowego, ale również opracowanie i realizowanie strategii ochrony patentowej powiązanej z planem komercjalizacji wynalazku ponieważ uzyskanie prawa wyłącznego (patentu) nie stanowi samoistnej wartości, jeśli nie jest powiązane z komercyjną eksploatacją tego prawa. W takim przypadku należy rozważyć całkowitą rezygnację z konkursów i finansowanie projektów w ramach otwartych linii budżetowych, dostępnych przez cały okres wdrażania PO IR.

Ponadto, fakt dokonania zgłoszenia patentowego nie powinien być warunkiem wystarczającym na uzyskanie dostępu do wsparcia PO IR, gdyż w ten sposób tworzy się zachętę do dokonywania zgłoszeń wynalazków, dla rozwiązań które nie mają szansy na uzyskanie patentu (wskutek braku zdolności patentowej albo ze względu na fakt, iż są to rozwiązania wyłączone spod ochrony patentowej), albo zgłoszenie wynalazku obejmuje terytorium, gdzie rozwiązanie nie będzie komercjalizowane. **Tego typu wsparcie - na pozyskiwanie i realizację ochrony własności przemysłowej - powinno być zatem opcją we wszystkich kategoriach przedsięwzięć finansowanych w Programie.**

21. **Typ projektu: „Stymulowanie współpracy nauki z biznesem – boni na innowacje”.**

Instrument jest opisany bardzo ogólnie. Informacje zawarte w opisie nie są wystarczające, aby zrozumieć różnicę pomiędzy mechanizmem wsparcia w ramach boni na innowacje a typami projektów wymienionymi w Osi I. Trudno jest zatem ocenić wartość dodaną takiego instrumentu w stosunku do oferty dla przedsiębiorców zawartej w Osi I - na czym na przykład polega korzyść przedsiębiorcy w przypadku boni na innowacje, w porównaniu do typu projektu „prace aplikacyjne”. Wydaje się, że dzięki bonom, wsparcie będzie skutecznie kierowane do strony popytowej, ponieważ to przedsiębiorca – klient dysponuje środkiem płatniczym. Niemniej podobny efekt można osiągnąć, wprowadzając wymóg, aby w ramach „prac aplikacyjnych” w Osi I, projekt powstawał na zlecenie przedsiębiorcy – co postulujemy wyżej. Zaletą boni może być też prostota użycia, jeśli przedsiębiorca nie będzie musiał opracowywać wniosku podlegającego ocenie w procedurze konkursowej. Przy takim podejściu jednak należy wskazać, jacy przedsiębiorcy i na jakich zasadach będą mogli otrzymać i jak będą rozliczać się z bonów na innowacje. Z logiki POIR wynika też, iż instrument jak boni na innowacje, ze względu na przedmiot interwencji, powinien znaleźć się właśnie w Osi I. Umieszczenie go w Osi III tą logikę zaburza, a dodatkowo zwiększa ryzyko, iż boni będzie

stanowił konkurencję dla instrumentów przewidzianych do realizacji w Osi I i II. Może też zmniejszyć skuteczność koordynacji i osłabić komplementarność poszczególnych instrumentów wsparcia.

22. **Typ projektu: „Rozwój i profesjonalizacja proinnowacyjnych usług IOB”.**

- W Programie powinna zostać usankcjonowana zasada, iż usługi świadczone na rzecz przedsiębiorców są częściowo odpłatne. Odpłatność powinna mieć pozytywny wpływ na jakość oferty – IOB będą zmuszone tak konstruować swoją ofertę, aby przedsiębiorcy byli chętni ponosić część kosztów z nią związanych. Brak zainteresowania musi oznaczać też brak finansowania i stanowić sygnał do zmiany strategii promocji usługi lub też zmiany samej usługi.
- W programie powinny być finansowane tylko projekty polegające na świadczeniu usług. Działania wspierające, takie jak rozwój kadr IOB, promocja usług, inwestycje w infrastrukturę powinny stanowić element wspierający, w ramach określonego limitu kosztów (np. do 15% wartości projektu) lub być finansowane z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych.

23. Lista wskaźników powinna odzwierciedlać efekty działań dotyczących wsparcia przedsiębiorstw i jednostek naukowych w przygotowaniu do udziału w programach międzynarodowych. Proponowany wskaźnik: Liczba polskich podmiotów (jednostki naukowe i przedsiębiorcy) biorących udział w międzynarodowych programach badawczych. Jednocześnie, w opinii Lewiatana, w mocy pozostaje uwaga zgłaszana na wczesnym etapie prac na PO, wskazująca na **niewystarczające uzasadnienie tego typu wsparcia – z dostępnych danych nie wynika, iż barierą uczestnictwa programach międzynarodowych są koszty przygotowania aplikacji**. Nie ma więc podstaw aby uznać, że wsparcie finansowe w tym zakresie i na tym etapie („przygotowanie do udziału”) stanowi skuteczne rozwiązanie problemu.

V. OŚ VI

24. Dobrym pomysłem jest harmonizacja zasad udzielania wsparcia w ramach PO IR z zasadami obowiązującymi w programie Horyzont 2020.

25. Ważne kwestie zgłaszane przed Lewiatana i uwzględnione:

- ukierunkowanie Osi na projekty badawcze stanowiące wkład w proces budowy gospodarki opartej o wiedzę,
- wymóg udostępnienia podmiotom zewnętrznym, zwłaszcza przedsiębiorcom, infrastruktury finansowanej w PO IR (typ projektu: „Rozwój nowoczesnej infrastruktury badawczej sektora nauki”),
- włączenie pracowników B+R przedsiębiorstw jako beneficjentów interwencji na rzecz kadr sektora B+R (typ projektu: „Rozwój kadr sektora B+R),
- włączenie kwestii związanych z rozwojem umiejętności w zakresie zarządzania badaniami naukowymi i współpracy z przedsiębiorstwami (typ projektu: „Rozwój kadr sektora B+R”)
- wskaźniki odnoszące się o do komercjalizacji wyników prac B+R prowadzonych przez jednostki naukowe.

26. Biorąc pod uwagę deklarację, iż projekty realizowane w Osi IV powinny stanowić wkład w proces budowy gospodarki opartej o wiedzę, zasadne jest wprowadzenie wymogu, aby **każdy projekt badawczy przewidywał komponent dotyczący komercjalizacji wyników**

prowadzonych w nim prac. Chodzi zwłaszcza o wprowadzenie analizy możliwości gospodarczego zastosowania rozwiązań wypracowanych w projekcie jako obligatoryjnego elementu wniosku o dofinansowanie. W projektach realizowanych w Osi IV powinni również być zaangażowani specjaliści odpowiedzialni za zarządzanie procesem komercjalizacji (w tym poszukiwanie możliwości wykorzystania wyników prowadzonych prac, informowanie przedsiębiorców/ potencjalnych odbiorców rozwiązań o prowadzonych pracach, spodziewanych efektach, itp.), eksperci w zakresie wzornictwa przemysłowego - design technologiczny/ użytkowy - odpowiedzialni za optymalne dostosowanie projektowanych rozwiązań do potrzeb użytkowników.

27. Obowiązkowym elementem oceny wszystkich projektów badawczych i infrastrukturalnych w sektorze nauki powinna być struktura zarządcza oraz kwalifikacje menadżerskie/ zarządcze osób koordynujących projekt oraz zarządzających infrastrukturą badawczą.
28. Elementem oceny zasadności udzielania wsparcia w przypadku projektów zawierających komponent infrastrukturalny musi stać się analiza deficytów w zakresie dostępu do infrastruktury o określonym w projekcie charakterze na poziomie kraju.
29. Lista wskaźników powinna odzwierciedlać efekty działań dotyczących rozwoju kadr sektora B+R oraz powstawania międzynarodowych agend badawczych (poziom wskaźników produktu i rezultatu), na przykład:
 - liczba zespołów projektowych biorących udział w realizacji międzynarodowych programów badawczych,
 - liczba prac naukowych o potencjale aplikacyjnym objętych wsparciem,
 - liczba usług badawczych wyświadczonych przedsiębiorstwom w ramach zespołów badawczych objętych wsparciem,
 - udział polskich podmiotów koordynujących międzynarodowe projekty badawcze.

VI. OŚ V

30. Podejście do pomocy technicznej musi ulec zmianie. Przede wszystkim należy zaplanować wskaźniki które będą odpowiadały celowi pomocy technicznej, a więc będą odzwierciedlały jakość procesów wdrożeniowych w ramach Programu. Obecnie potencjał pomocy technicznej nie jest wykorzystany, ponieważ wymogi dotyczące projektów oraz wskaźniki nie odnoszą się do efektywności i skuteczności działania instytucji publicznych w systemie realizacji PO, a jedynie do efektów ilościowych (produktów) wsparcia. Tymczasem interwencja na rzecz sprawnego wdrażania Programu mogłaby być narzędziem promującym określone standardy czy zasady działania.

Pośród wskaźników rezultatu należy przede wszystkim uwzględnić takie, które odnoszą się do rozwiązań organizacyjnych i systemu zarządzania wsparciem. Do wskaźników efektywnościowych mogłyby zaliczać się zwłaszcza:

- Udział konkursów przeprowadzonych zgodnie ze średniookresowym planem konkursów (np. 3 letnim),
- Udział beneficjentów, którzy uzyskali odpowiedź na zapytanie skierowane do IOK w czasie nie dłuższym niż 3 dni,
- Udział konkursów/ naborów, w których ocena projektów nie przekroczyła:
 - i. 30 dni (np. 30%);
 - ii. 60 dni (np. 60%);
 - iii. 90 dni (np. 10%);

- Udział wdrożonych rekomendacji z ewaluacji.

VII. Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

31. Kierunkowe zasady dotyczące wyboru projektów odpowiadają na postulaty Lewiatana.
32. Ważny postulat Lewiatana został jednak uwzględniony w projekcie Programu w niewystarczającym stopniu: „system selekcji będzie w większym stopniu dopuszczać ryzyko w realizacji innowacji radykalnych”. **Warunkiem sukcesu PO IR jest akceptacja ryzyka jako immamentnego elementu projektów B+R, a więc nie tylko w odniesieniu do innowacji radykalnych, zwłaszcza że te mogą być niezaplanowanym wynikiem procesu badawczego.** Konsekwentnie rozliczenie projektu B+R nie może być powiązane z sukcesem rozumianym jako opracowanie gotowego do wdrożenia produktu lub usługi. Zakończenie projektu B+R, który nie rokuje szans na wypracowanie efektów możliwych do wdrożenia, powinno być możliwe w każdym momencie, a rozliczenie proporcjonalne do poziomu zaawansowania prac. Konsensus co do poziomu akceptowalnego ryzyka musi zostać osiągnięty na poziomie wszystkich instytucji kontrolnych, krajowych i zagranicznych. Kluczowym ryzykiem w projektach B+R pozostaje negatywna weryfikacja potencjału komercyjnego pomysłu, który jest przedmiotem procesu badawczo- rozwojowego i to takie ryzyko musi zostać uznane za normalne i akceptowalne w PO IR.
33. **„Partnerstwo”.** PO IR jest dobrym przykładem realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania – narzędzia współpracy wdrożone przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego z partnerami społecznymi, jakość i intensywność dyskusji prowadzonych podczas prac nad koncepcją wsparcia oraz umożliwienie partnerom rzeczywistego wpływu na kształt programu dzięki zaangażowaniu ich na wczesnym etapie, mogą służyć jako benchmark dla pozostałych programów i instytucji, w których współpraca z przedsiębiorcami odbywa się głównie w wymiarze formalnym. Tym bardziej wydaje się, że partnerstwo na etapie wdrażania czy ewaluacji mogłoby wykraczać poza zaproponowany w opisie standard. Chodzi zwłaszcza o skuteczne zaangażowanie partnerów np. poprzez przydzielenie im konkretnych zadań, których wyniki byłyby wykorzystywane w procesie monitorowania czy ewaluacji wsparcia. Do takich zadań, finansowanych w ramach pomocy technicznej, mogłyby zwłaszcza należeć: prowadzenie działań informacyjnych w reprezentowanych środowiskach, opracowanie projektów kryteriów lub rekomendacji, analizy eksperckie związane z obszarem interwencji (np. analiza barier w podejmowaniu współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki), weryfikacja jakości usług i obsługi klientów realizowanej przez instytucje wdrażające wsparcie.

VIII. Opis rozwiązań z zakresu skutecznej i efektywnej realizacji Programu

34. **Inteligentne specjalizacje:** PO IR, który będzie najprawdopodobniej pełnił kluczową rolę w finansowaniu projektów związanych z IS, musi zawierać zdecydowanie bardziej szczegółową informację na temat:
- sposobu organizacji procesu wyboru inteligentnych specjalizacji, w tym zwłaszcza zasad zaangażowania przedsiębiorców i ich przedstawicieli w wybór IS. W tym przypadku nie chodzi o to, jak dokonano wyboru IS w roku 2013 r., ale o podstawowe reguły i wytyczne dotyczące organizacji tego procesu, w oparciu o które będzie funkcjonował model identyfikacji IS oraz instytucje w niego zaangażowane;
 - monitorowania skuteczności wsparcia dla obszarów uznana uch za IS oraz zasady aktualizacji IS (wykorzystujące model identyfikacji IS);

- zakresu przedmiotowego i zasad finansowania projektów dotyczących IS na poziomie regionalnym i krajowym oraz zasady finansowania w PO IR inteligentnych specjalizacji zidentyfikowanych w regionach.
35. **Wsparcie zarządzania i wdrażania:** założenia opisane w tym punkcie są właściwe, jednak ich wdrożenie musi zostać uprawdopodobnione poprzez **przyjęcie odpowiednich wskaźników dla Osi V, odzwierciedlających przede wszystkim efektywność zarządczą i rezultaty wzmocnienia potencjału instytucji publicznych, które obsługują beneficjentów programu.** Propozycje odpowiedników wskaźników zostały wskazane w pkt. 27. W przeciwnym wypadku deklaracje dotyczące uzależnienia finansowania od efektywności realizowanych zadań i osiągniętych celów będą niemożliwe do zweryfikowania i monitorowania, np. przez komitet monitorujący.
36. **Wsparcie partnerów:** szczególnie cenna i wyróżniająca PO IR na tle innych projektów PO 2014-2020 jest deklaracja dotycząca możliwości wykorzystania pomocy technicznej na rzecz partnerów zaangażowanych w proces wdrażania PO IR, w tym realizujących działania informacyjno-promocyjne, edukacyjne czy opiniowanie dokumentów. Podejście zaproponowane w PO IR będzie niewątpliwie wzmacniać pozycję partnerów w systemie wdrażania Programu, ale też przyczyni się do poprawy efektywności partnerstwa, które powinno przynosić wymierne korzyści (np. w postaci nowej wiedzy, informacji) wszystkim uczestnikom. Partnerzy, jak Konfederacja Lewiatan, mają potencjał aby realizować w systemie wdrażania PO IR określone zadania, zwłaszcza o charakterze eksperckim, które podniosą poziom dopasowania interwencji EFRR do potrzeb najważniejszej grupy docelowej, tj. przedsiębiorców. Realizacja takich zadań powinna mieć miejsce w ramach pomocy technicznej, a ich zakres uzgodniony z Instytucją Zarządzającą PO IR. Jak dotąd udział partnerów spoza administracji w systemie wdrażania PO był ograniczony do członkostwa w instytucjonalnym systemie monitorowania (KM), a dodatkowa aktywność wynikała z własnej inicjatywy, przy czym wykorzystanie efektów pracy (np. raporty eksperckie: Czarna Lista Barrier, Monitoring Kondycji Sektora MŚP) zależało tylko od dobrej woli instytucji publicznych. Założenia PO IR dotyczące partnerstwa dają nadzieję na zmianę tej sytuacji.